

(ст. 179 ЦК України), щодо якого можуть виникати цивільні права та обов'язки на підставах, передбачених законом [7, с. 72].

Практично житло є різновидом нерухомого майна, оскільки його не можна без відповідного пошкодження та порушення експлуатаційних якостей відділити від земельної ділянки, на якій воно розташоване. Поняття «жиле приміщення» використовується двояко. По-перше, як узагальнююче, розглядаючи будинок, квартиру, їх частини, тобто як різновиди жилих приміщень. По-друге, у вузькому розумінні, як частина, одиниця будинку чи квартири. Тобто, практично житлом є приміщення, що відповідає низці формальних вимог, зумовлених житловим призначенням зазначеного виду нерухомості. Житлове приміщення має відповідати вимогам будівельних норм, протипожежним правилам, санітарно-гігієнічним стандартам тощо.

Список використаних джерел

1. Про заставу : Закон від 02 жовт. 1992 р. № 2654-ХІІ. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2654-12#Text>.
2. Астафьев Д. В. Особенности первоначального этапа расследования мошенничества в сфере купли-продажи недвижимости : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Краснодар, 2004. 189 с.
3. Князев С. В. Характеристика злочинів, що вчинюються на ринку нерухомості в процесі забудови житла. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 4. С. 111–118.
4. Будівельна справа. *Вікіпедія. Вільна енциклопедія*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.
5. Податковий кодекс України : Закон від 2 груд. 2010 р. № 2755-VI. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
6. Житлове право України : підручник / М. К. Галянтич. Київ : Юрінком Інтер, 2017. 528 с.
7. Попова І. М. Розслідування шахрайств, пов'язаних із залученням коштів громадян на будівництво житла : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2011. 251 с.

Шевченко Артем Валерійович,
начальник сектору військової частини
А0193 Міністерства оборони України

ПРАВОВІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВІВ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Домашнє насильство є серйозним порушенням прав людини, що вкорінене в нерівності між чоловіками та жінками й гендерній дискримінації.

Проблема насильства щодо жінок актуальна для всіх країн і суспільств без винятку. Домашнє насильство позначається на жінках і чоловіках, хлопцях і дівчатах. Однак світова статистика, зокрема відомості правоохоронців різних

країн, включно з Україною, очевидно свідчать про те, що жертвами домашнього насильства переважно стають жінки.

В Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» визначено, що домашнє насильство – це протиправні дія або бездіяльність (а також погрози їх вчинення) у формі фізичного, сексуального, психологічного, економічного насильства, що вчиняються у визначеному колі осіб, незалежно від місця їх проживання [1]. Цей Закон також визначає основні напрями реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спрямовані на захист прав та інтересів постраждалих осіб.

Відповідальність за домашнє насильство несе кривдник із числа таких осіб: 1) подружжя; 2) колишнє подружжя; 3) наречені; 4) мати (батько) або діти одного з подружжя (колишнього подружжя) та інший з подружжя (колишнього подружжя); 5) особи, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у шлюбі між собою, їхні батьки та діти; 6) особи, які мають спільну дитину (дітей); 7) батьки (мати, батько) і дитина (діти); 8) дід (баба) та онук (онука); 9) прадід (прабаба) та правнук (правнучка); 10) вітчим (мачуха) та пасинок (падчерка); 11) рідні брати і сестри; 12) інші родичі: дядько (тітка) та племінник (племінниця), двоюрідні брати і сестри, двоюрідний дід (баба) та двоюрідний онук (онука); 13) діти подружжя, колишнього подружжя, наречених, осіб, які мають спільну дитину (дітей), які не є спільними або всиновленими; 14) опікуни, піклувальники, їхні діти та особи, які перебувають (перебували) під опікою, піклуванням; 15) прийомні батьки, батьки-вихователі, патронатні вихователі, їхні діти та прийомні діти, діти-вихованці, діти, які проживають (проживали) в сім'ї патронатного вихователя.

Згідно законодавства України за вчинення домашнього насильства передбачена така відповідальність:

- стаття 173² Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачає собою накладення штрафу від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від тридцяти до сорока годин, або адміністративний арешт на строк до семи діб [2].

- стаття 126¹ Кримінального кодексу України передбачає покарання у вигляді громадських робіт на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин, або арештом на строк до шести місяців, або обмеження волі на строк до п'яти років, або позбавлення волі на строк до двох років [3].

Разом з тим, вчені приходять до думки, що збільшенню випадків домашнього насильства може бути пов'язано з різного роду потрясіннями в суспільстві. Особливо чутливі вони до війни, оскільки загострюються негативні прояви емоцій через те, що багато людей втрачають рідних та близьких людей, житло, роботу, звичний спосіб життя і тривалий час перебувають у стані невизначеності.

Під час війни від домашнього насильства найбільше страждають традиційно вразливі категорії - жінки, діти, люди похилого віку, особи з інвалідністю, вимушені переселенці. Діти відчувають на собі подвійний вплив війни, оскільки невимушено можуть стати свідками (або очевидцями) насильства і тим самим теж постраждати від нього.

За 10 місяців 2022 року правоохоронці прийняли понад 200 тисяч звернень про правопорушення, пов'язані з домашнім насильством. Разом з тим, заступниця міністра внутрішніх справ України Катерина Павліченко 25 листопада 2022 року повідомила, що протягом 2022 року зменшилась кількість звернень до поліції щодо домашнього насильства на 24% порівняно з тим самим періодом 2021 року. Імовірними причинами цього стало те, що велика частина територій України була та залишається окупованою і там люди не могли звертатися до правоохоронних органів України. Також багато українців стали вимушеними переселенцями, переїхали за кордон чи розлучилися із сім'єю. Водночас вона повідомила, що багато українців перемістилися до західних областей країни – і в цих регіонах звернень щодо домашнього насильства було дещо більше, ніж торік [4].

Вказане означає, що попри усі виклики війни, українці не замовчують насильство, а держава не зупиняється у напрацюванні механізмів протидії та реагування. Важливим кроком у цьому стала ратифікація Україною Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція) [5], яка з листопада 2022 року вступила в силу. Норми конвенції вже впроваджуються в національне законодавство.

Раніше, у 2021 році, поліція отримала на 56% більше звернень щодо домашнього насильства, у порівнянні з 2020 роком. Це означає, що люди не мовчать, не толерують це ганебне явище та готові із ним боротися.

Зауважимо, що з початку повномасштабного вторгнення рф в Україну світ дізнався про багато моторошних злочинів, які вчиняли російські військові у низці населених пунктів України, серед яких – катування та вбивства мирних громадян. Вчиняли росіяни у нашій державі і сексуальні злочини, - і щодо жінок, і щодо дітей. Зі свого боку українські правоохоронці від першого дня вторгнення рф у рамках кримінальних проваджень збирають доказову базу щодо нелюдських дій загарбників на наших територіях.

Серед більш ніж 45 тисяч воєнних злочинів рф, зареєстрованих на кінець листопада 2022 року, нерідко зустрічається і сексуальне насильство, яке окупанти вчиняли проти жінок, неповнолітніх дівчат та жінок старшого віку.

До його проявів відносять: примушування до статевого акту; проникнення в тіло людини без її згоди; примусові пестоці без проникнення у тіло; примушування до зайняття проституцією та примушування до перегляду порнографії.

На кінець листопада 2022 року Національна поліція України розпочала 46 кримінальних проваджень за такими фактами. Важливо розуміти, що ця цифра не відображає повної картини, адже у одному провадженні можуть бути декілька фактів, декілька постраждалих. До того ж, окрім поліції сексуальні злочини фіксують інші правоохоронці.

Національна поліція України наразі документує ці злочини за трьома напрямками:

- по-перше, це дзвінки, які надходять на лінію 102, і заяви у письмовому вигляді до поліції;

- по-друге, це робота спеціалізованих поліцейських груп, коли вони виїжджають у населені пункти і спілкуються там з мирним населенням, запитують, що вони знають про ці злочини і чи готові вони про них повідомити;

- по-третє, це соцмережі та ЗМІ.

При цьому треба розуміти, що сексуальні злочини щодо мирного населення фіксуються не обов'язково за заявою потерпілої особи, а також можуть фіксуватися за статтею 438 «Порушення законів та звичаїв війни» Кримінального кодексу України [3] як воєнні злочини. Дана стаття має підслідність Служби безпеки України, але у кожному окремому випадку підслідність визначає прокуратура. Завдання Національної поліції України у даному випадку – виявити і задокументувати цей злочин.

Разом з цим, не завжди вдається зібрати усю максимальну доказову базу, достатні свідчення або знайти свідків, для того, щоб сформувати належні докази та передати їх до суду. У майбутньому факти скоєння російськими окупантами на загарбаних територіях сексуальних злочинів щодо мирного населення України обов'язково мають бути розслідувані та отримати належну правову оцінку також і у наявних міжнародних юрисдикціях, зокрема Міжнародному кримінальному суді (м.Гаага, Нідерланди) або у нових міжнародних слідчих та судових органах, про необхідність якнайшвидшого створення яких тривають активні дискусії на високому міжнародному рівні. Таким чином ці факти мають стати невід'ємною частиною міжнародних звинувачень держави-агресора рф у розв'язанні повномасштабної війни та скоєнні злочинів проти людяності.

На даному етапі дана тематика стала доволі актуальною. Різним аспектам виявлення та розслідування кримінальних правопорушень та злочинів, пов'язаних з домашнім насильством, в тому числі що містять складову сексуального насильства, приділяли свою увагу такі дослідники, як: М.М. Єфімов, І. Г. Заворотько, В. О. Коновалова, О. В. Лускатов, В.М. Плетенець, М. В. Салтєвський, В. В. Тіщенко, К. О. Чаплинський, В. Ю. Шепітько та інші.

Водночас, виявлення інформації про факти сексуального насильства в умовах воєнного стану в Україні, що набули суттєвих масштабів, викликало істотні труднощі. Тому реалізація збору фактів можлива у випадку проведення масштабної роботи. До неї треба віднести надання необхідної допомоги постраждалим або свідкам, виявлення безпосередніх доказів вчинення насильства сексуального характеру, здійснення правової оцінки дій осіб, що його вчиняють, а також прийняття заходів попередження проявів насильства, зокрема й сексуального і т. ін.

Розв'язання вказаної проблеми, на нашу думку, вимагає напрацювання державними інституціями механізму встановлення таких фактів, що в значній кількості випадків стає можливим після надання необхідної підтримки, зокрема психологічної, постраждалим та свідкам відповідних подій [6]. А також на прикладі міжнародного досвіду розглянути можливість підтримання, розвитку та активного залучення до формування державної політики у сфері протидії домашньому насильству в Україні таких громадських організації як: «Ла Страда – Україна» [7], «ЮрФем» [8], «Біла стрічка Україна» [9] та інших.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>
2. Кодексу України про адміністративні правопорушення
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>
3. Кримінальний кодекс України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
4. Інтерв'ю заступниці міністра внутрішніх справ України Катерини Павліченко державній інформаційній агенції «Укрінформ»
<https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3520972-katerina-pavlicenko-zastupnica-ministra-vnutrisnih-sprav-ukraini.html>
5. Концепція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами.
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text
6. Плетенець В. М. (2022). Сексуальне насильство в умовах воєнного стану в Україні: становище й шляхи підвищення ефективності його виявлення. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*, 2(98), 227-237. <https://doi.org/10.33766/2524-0323.98.227-237>
7. Сайт громадської організації «Ла Страда – Україна», інтернет ресурс URL: <https://la-strada.org.ua/>
8. Сайт громадської організації «ЮрФем», інтернет ресурс URL: <https://jurfem.com.ua/>
9. Сайт громадської організації «Біла стрічка Україна», інтернет ресурс URL: <https://whiteribbonukraine.org/>

Шубіна Світлана Анатолівна,
аспірант кафедри кримінології
та кримінально-виконавчого права
Національної академії внутрішніх
справ

ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ ФАКТОРІВ ДЕТЕРМІНАЦІЇ ПРИВЛАСНЕННЯ, РОЗТРАТИ МАЙНА АБО ЗАВОЛОДІННЯ НИМ ШЛЯХОМ ЗЛОВЖИВАННЯ СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ У СФЕРІ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Причинами всієї злочинності є ті явища і процеси, з якими пов'язана закономірність виникнення та існування злочинності загалом. Відповідно, причинами злочинності окремих видів є такі явища і процеси, які зумовлюють саме такі види злочинності. Причинами конкретного злочину є ті явища і процеси, які, порівняно з іншими явищами і процесами, що наявні і взаємодіють, створюють більш високу ймовірність здійснення злочину конкретною особою за конкретних обставин. Виявлення причин конкретного злочину означає виявлення факторів, що відіграють вирішальну роль у його генезисі. Взаємозв'язок і взаємозалежність факторів, що детермінують